

SamenGevat

Adri de Roon – Dagelijks Bestuur Holland Rijnland

“Met inbedding is gekozen voor de meest efficiënte oplossing”

Nu begin november de laatste juridische en administratieve hobbels zijn genomen, is de inbedding van het Regionaal Bureau Leerplicht Zuid-Holland Noord (RBL ZHN) bij Holland Rijnland een feit. “Een goede zaak,” zegt Adri de Roon, lid van het dagelijks bestuur van Holland Rijnland en voorzitter van de stuurgroep die de inbedding van het RBL ZHN heeft voorbereid. “Ik denk dat we hier de meest efficiënte oplossing hebben gekozen. Bovendien sluit de inbedding goed aan bij ons streven om leerplichthandhaving en het tegengaan van voortijdig schoolverlaten een speerpunt van de regionale Sociale Agenda te maken.”

“**W**e moesten wel een besluit nemen over de toekomst van het RBL ZHN, omdat de experimentele status van het bureau na vier jaar werd beëindigd,” aldus De Roon. “De keuze ging in grote lijnen tussen het oprichten van een nieuwe gemeenschappelijke regeling of inbedding bij Holland Rijnland. Er is lang gestudeerd op de voor- en nadelen van inbedding bij de regio. De voordelen bleken uiteindelijk groter dan de nadelen. Door inbedding bij Holland Rijnland is er minder overhead, wat de kosten voor de deelnemende gemeenten verlaagt. Bovendien neemt

Adri de Roon: “Voortijdig schoolverlaten moet speerpunt Sociale Agenda worden.”

de bestuurlijke drukte af omdat er geen extra vergadercircuit ontstaat.” In het Algemeen Bestuur is uitgebreid gediscussieerd over de inbedding. Met name Oegstgeest en Teylingen hadden hun bedenkingen. De Roon: “De discussie ging over de vraag of Holland Rijnland wel uitvoerende taken als het RBL ZHN op zich moet nemen en of de bestuurlijke zeggenschap over het RBL ZHN voldoende is gewaarborgd. Ik denk dat het effectief is om het probleem van leerplichthandhaving en schooluitval in regionaal verband aan te pakken. Het gaat om een probleem dat de grenzen van de afzonderlijke gemeenten overschrijdt: leerlingen zitten tenslotte vaak buiten de eigen woonplaats op scholen voor het voortgezet onderwijs. Het Dagelijks Bestuur en het portefeuillehouderoverleg Sociale Agenda hebben onder de noemer van “Agenda 2010” gesproken over de regionale speerpunten voor de komen-

Thema: handhaving leerplicht en aanpak voortijdig schoolverlaten

Het handhaven van de leerplicht en maatregelen om voortijdig schoolverlaten te voorkomen staan volop in de belangstelling. De weken voor de Tweede Kamerverkiezingen van 22 november hamerden nagenoeg alle politieke partijen op maatregelen die ertoe moeten leiden dat leerlingen met voldoende startkwalificaties de school verlaten. Ook in de twaalf Holland Rijnlandgemeenten staan leerplicht en voortijdig schoolverlaten in het brandpunt van de belangstelling. De eerste reden hiervoor is het onderbrengen van het Regionaal Bureau Leerplicht bij de organisatie van Holland Rijnland.

De tweede reden is dat de portefeuillehouders van Holland Rijnland bij de behandeling van de Sociale Agenda tot 2010 hebben verklaard dat het tegengaan van voortijdig schoolverlaten een belangrijk thema is voor de Holland Rijnlandgemeenten. Het Dagelijks Bestuur heeft daarop een ambtelijke werkgroep opdracht gegeven de huidige situatie in kaart te brengen en een aanpak te formuleren om voortijdig schoolverlaten tegen te gaan.

Bureau Leerplicht

In deze decemberuitgave van SamenGevat komen diverse aspecten van leerplicht en voortijdig schoolverlaten aan de orde. Ronald Zoutendijk, directeur van het Regionaal Bureau Leerplicht Zuid-Holland Noord, vertelt over de activiteiten van zijn organisatie en de achtergronden van de ‘inbedding’ bij Holland Rijnland. Om het beeld te completeren

volgt een interview met twee leerplichtambtenaren over hun werk. Vervolgens wordt er aandacht besteed aan de zogeheten Zorg- en Adviesteams (ZAT's) op middelbare scholen. Deze ZAT's vinden hun oorsprong in onze regio, en zijn inmiddels landelijk doorgevoerd. De komende jaren gaan ook de ROC's met deze methode aan de slag. Marten Ris, voormalig directeur projecten van ROC Leiden, doet het hoe en waarom uit de doeken. Verder in deze editie van SamenGevat informatie over de Rebound, een tijdelijke opvang voor probleemleerlingen, het Jongerenloket in Leiden en de betrokkenheid van het Bureau Jeugdzorg bij leerplicht en voortijdig schoolverlaten.

Conferentie

Ook op andere manieren staat jeugdzorg in de aandacht. Begin november organiseerde Holland Rijnland in samenwerking met het Rijnstreekberaad een conferentie over de toekomst van de jeugdzorg in Zuid-Holland-Noord. Bij de jeugdzorg gaat veel goed, maar soms gaan er ook dingen mis. Om daar verbetering in te brengen moeten organisaties op het gebied van jeugdhulpverlening beter samenwerken. Ook voor gemeenten is hier een rol weggelegd. Nu van hen veel meer coördinatie en regie op de zorg aan gezinnen wordt verwacht, is intergemeentelijke samenwerking dringend noodzakelijk. De omvang van de problemen mag dan verschillen in kleine en grote gemeenten, de aard van de problemen is dezelfde. Bovendien werken veel hulpverlenende organisaties al op het niveau van Zuid-Holland-Noord. ■

de vier jaar. De aanpak van voortijdig schoolverlaten is daarbij door iedereen bestempeld tot prioriteit voor de Sociale Agenda. In dat kader is het een goede zaak dat het RBL ZHN onderdeel is van Holland Rijnland en geheel ten dienste kan staan aan onze prioritaire doelstelling. Over de bestuurlijke aansturing maak ik me geen zorgen. Het RBL ZHN wordt besproken in het portefeuillehoudersoverleg Sociale Agenda. De deelnemende gemeenten hebben er dus direct invloed op. Bovendien lijkt het me een goed idee om het RBL ZHN, bijvoorbeeld naar aanleiding van het jaarverslag, onderwerp te maken van een jaarlijkse themabijeenkomst. Op zo'n moment kunnen alle gemeenten meepraten over het reilen en zeilen van het RBL ZHN."

Aansluiting

Twee van de twaalf Holland Rijnland-gemeenten nemen voor de leerplicht geen deel aan het RBL ZHN. Noordwijkerhout en Alkemade werken – volgens eigen zeggen – tot volle tevredenheid met eigen leerplichtambtenaren. "Ik ben geneigd dat te geloven," zegt De Roon. "Maar toch acht ik het niet uitgesloten dat deze gemeenten uiteindelijk aansluiting zoeken bij de regio. Er kan in Noordwijkerhout en Alkemade op den duur een opvolgingsprobleem

ontstaan bij de huidige medewerkers. Als men er niet in slaagt gekwalificeerde ambtenaren te vinden, is het wellicht efficiënter om alsnog bij het RBL ZHN aan te kloppen. Ik denk dat dit vanzelf goed komt."

Loket

Het streven het voortijdig schoolverlaten te gaan via het zogeheten Jongerenloket heeft in Leiden inmiddels geleid tot een fysiek loket, gevestigd bij het CWI aan de Oosterkerkstraat. De Roon acht het niet uitgesloten dat op den duur ook voor schoolverlaters uit de Duin- en Bollenstreek een fysiek loket wordt ingericht. "We lopen in de Duin- en Bollenstreek iets achter bij de voormalige Leidse regio. We hebben in de Duin- en Bollenstreek afgesproken om het functioneren van het jongerenloket eerst te evalueren. Pas als dat is gebeurd, besluiten we of het daadwerkelijk tot een fysiek loket komt. Persoonlijk lijkt het me een goede zaak dat we ook in de Bollenstreek een echt loket krijgen. Alles wat je op jonge leeftijd kunt doen om problemen op te lossen is vele malen beter en goedkoper dan in een latere levensfase reparaties uitvoeren. Maar als de evaluatie uitwijst dat er geen vraag naar is, heeft het ook geen zin een loket te openen." ■

Aanpak voortijdig schoolverlaten

Gemeentebestuurders in Holland Rijnland hebben verklaard dat het tegengaan van voortijdig schoolverlaten een centrale plaats moet krijgen op de Sociale Agenda van de regio. De aanpak van voortijdig schoolverlaten staat volop in de belangstelling. "Den Haag" heeft het handhaven van de leerplicht en de aanpak van het voortijdige schoolverlaten tot een van de speerpunten van beleid gemaakt.

Bij het terugdringen van het voortijdige schoolverlaten speelt het Regionaal Bureau Leerplicht Zuid-Holland-Noord een grote rol. Het bureau ziet niet alleen toe op de handhaving van de leerplicht, maar is ook verantwoordelijk voor de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie Voortijdig Schoolverlaten, de zogeheten RMC-functie.

Een voortijdig schoolverlater is een leerling die de school verlaat zonder startkwalificatie. Een startkwalificatie is een mbo-diploma op ten minste niveau 2 of een havo- of vwo-diploma. In 2000 heeft Nederland conform de Verklaring van Lissabon afgesproken het aantal schoolverlaters zonder startkwalificatie in tien jaar met 50% terug te dringen. Het Rijk heeft deze doelstelling later bijgesteld door als uitgangspunt het jaar 2002 te kiezen. Het voortijdige schoolverlaten lag toen hoger dan in 2000.

Op verzoek van het Dagelijks Bestuur van Holland Rijnland is een ambtelijke werkgroep onlangs aan de slag gegaan om samen met ketenpartners tot een sluitende aanpak van voortijdig schoolverlaters voor de regio Holland Rijnland te komen. De aanpak zal zich moeten richten op vier pijlers:

- Het voorkomen van schooluitval (bijvoorbeeld door het bevorderen van een juiste schoolkeuze of door het verbeteren van de zorgstructuur rond leerlingen op school);
- Het terugleiden van voortijdige schoolverlaters naar school, al dan niet in combinatie met werk.
- Het opzetten van een sluitend systeem voor het registreren en volgen van leerlingen en voortijdige schoolverlaters.
- Het invullen van de (bestuurlijke) regie in het scala aan maatregelen van de diverse ketenpartners ter bestrijding van voortijdig schoolverlaten.

Op dit moment worden er op scholen en in de Holland Rijnland-gemeenten al diverse activiteiten ondernomen om voortijdig schoolverlaten tegen te gaan. In dit nummer van SamenGevat komen enkele daarvan voor het voetlicht. ■

Ronald Zoutendijk – directeur Regionaal Bureau Leerplicht Zuid-Holland Noord

“Vroeg investeren bespaart jeugdige veel ellende en samenleving veel geld”

“Voorkomen is beter dan genezen”. “De kost gaat voor de baat uit.” Directeur Ronald Zoutendijk kan diverse spreekwoorden en gezegden bedenken om het nut van het Regionaal Bureau Leerplicht Zuid-Holland Noord duidelijk te maken. “Als je op tijd ingrijpt en de verzuimproblematiek oplost of jongeren aan de noodzakelijke startkwalificaties helpt, is dat niet alleen voor de jongere beter, maar bespaar je ook de samenleving veel geld.”

De leerplichtfunctie en de RMC-functie zijn de twee hoofdtaken van het Regionaal Bureau Leerplicht Zuid-Holland Noord (RBL ZHN), dat kantoor houdt in Leiden. De leerplichtambtenaren van het RBL ZHN, dat ooit is gestart als experiment, en vanaf 1 januari 2007 wordt ondergebracht bij het samenwerkingsorgaan Holland Rijnland, houden in de regio bij scholen, ouders en jeugdigen toezicht op de handhaving van de Leerplichtwet. De Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC-functie) van het RBL ZHN is gericht op het tegengaan van voortijdig schoolverlaten. Via de Jongerenloketten, een samenwerking met onder andere scholen, CWI en de sociale diensten van de Holland Rijnland-gemeenten, proberen de trajectbegeleiders van de RMC-functie jongeren die niet over de vereiste diploma's beschikken alsnog een startkwalificatie te laten behalen.

“Leerplicht en schoolverlaten staan ook nu weer maatschappelijk volop in de belangstelling,” zegt Zoutendijk. “In de laatste Troonrede heeft de regering aangekondigd dat straks iedere jongere tot 18 jaar leerplichtig is totdat de vereiste startkwalificatie is behaald. Bovendien komt er een leerwerkplicht voor voortijdige schoolverlaters die nog niet over de vereiste diploma's beschikken. Aan dat laatste hoeven gemeenten weliswaar niet verplicht mee te doen, maar het geeft wel aan dat de overheid leerplicht en het halen van schooldiploma's als een belangrijke

Met ingang van 1 januari 2007 wordt de naam van het Regionaal Bureau Leerplicht Zuid-Holland Noord omgedoopt tot Regionaal Bureau Leerplicht Holland Rijnland.

Zoutendijk: “Overheid ziet leerplicht en het halen van schooldiploma's als een belangrijke schakel in het totale jeugdbeleid.”

schakel ziet in het totale jeugdbeleid.”

Leerplicht

Het toezicht op de leerplicht heeft betrekking op leerlingen van 5 tot 18 jaar. Met uitzondering van Alkemade en Noordwijkerhout maken alle Holland Rijnland-gemeenten hiervoor gebruik van de diensten van het RBL ZHN. De acht leerplichtambtenaren van het RBL ZHN controleren samen zo'n 57.500 leerlingen. In het schooljaar 2005/2006 hebben de ambtenaren samen circa 1.400 meldingen behandeld. Zoutendijk: “De leerplichtambtenaren zijn verbonden aan een vast aantal scholen. Scholen kunnen rekenen op een uniform beleid en een unifor-

me uitvoering. Ze weten altijd wie ze moeten hebben en waar ze aan toe zijn. Dat is een aanzienlijke verbetering ten opzichte van het verleden. Toen hadden sommige scholen wel te maken met tien verschillende ambtenaren. En niet elke gemeente nam de handhaving van de leerplicht even serieus ter hand.”

“Onze leerplichtambtenaren werken met vertegenwoordigers van scholen, GGD, algemeen maatschappelijk werk en Bureau Jeugdzorg samen in zorg- en adviesteams (ZAT's). Daarmee proberen we problemen met schoolverzuim zo vroeg mogelijk te signaleren en op te lossen. We noemen dat de preventieve fase. Als dat niet lukt, is er de curatieve fase, waarin we jeugdigen en eventueel ▶

ouders actief benaderen en problemen direct aanpakken. De laatste fase, die van de repressie, hoeven we gelukkig maar weinig toe te passen. We zien dat echt als een laatste stok achter de deur. Toch hebben we in 2005/2006 ruim 100 keer een proces-verbaal opgemaakt, waarna een boete of werkstraf is uitgedeeld.”

Volgens Zoutendijk is het leerplichtprobleem in de hele regio ongeveer even groot. “Harde cijfers kan ik niet geven. We zijn sterk afhankelijk van de meldingsbereidheid van de scholen. Wel is het verzuim op vmbo's en ROC's een groter probleem dan op andere schooltypen. Om die reden willen we ook op de ROC's met zorg- en adviesteams gaan werken. Het Rijk trekt daar nu geld voor uit.”

Jongerenloket

Alle twaalf Holland Rijnland-gemeenten werken via een Jongerenloket aan het terugdringen van het voortijdig schoolverlaten, maar alleen in de Leidse regio heeft dat tot

Meer informatie

Ronald Zoutendijk is directeur van het Regionaal Bureau Leerplicht Zuid-Holland Noord, gevestigd in Leiden. Het bureau heeft 19 medewerkers, waarvan acht leerplichtambtenaren en drie trajectbegeleiders. Behandeld in schooljaar 2005/2006 1.400 leerplichtzaken; 100 deelnemers Jongerenloket. Adres: Schuttersveld 9, 2316 XG Leiden, ☎ (071) 523 90 00, Internet: www.rbl-zhn.nl.

nu toe geleid tot een fysiek loket, ondergebracht bij het CWI. Zoutendijk heeft echter goede hoop dat de Duin- en Bollenstreek spoedig volgt. “Via het Jongerenloket willen we ervoor zorgen dat jongeren van 17 tot 23 jaar over voldoende kwalificaties beschikken om een baan te vinden en die ook op de langere termijn te houden. Het Jongerenloket past in het beleid van de overheid om jongeren zoveel mogelijk naar een opleiding en/of betaalde baan te begeleiden. Een uitkering is niet meer vanzelfsprekend en zeker geen goed alternatief voor een opleiding.

Een startkwalificatie is essentieel om een baan te behouden. Dan hebben we het over een mbo-diploma op ten minste niveau 2, of een havo- of vwo-diploma. Zonder diploma zullen jongeren ongetwijfeld snel een baan kunnen vinden, maar als ze ouder worden, of als de economie tegenzit, zijn ze die zo weer kwijt. Het toekomstperspectief is dan somber. Een diploma is van groot belang om opnieuw een baan te vinden. Onze aanpak is maatwerk. Het is niet perse de bedoeling dat jongeren vijf dagen per week teruggaan naar school. Vaak vinden we een oplossing in de combinatie van leren en werken. Terwijl ze werken, halen leerlingen de kwalificatie waarmee ze ook op de lange duur hun baan veiligstellen. Uiteindelijk profiteren de jongeren en de samenleving hiervan. Dankzij het diploma kunnen jongeren een betere baan met meer salaris krijgen en het vermindert de kans op werkloosheid. Dat spaart geld. De kost gaat hier voor de baat uit. Het Jongerenloket kost natuurlijk geld, maar als je dat afweegt tegen een langdurige werkloosheidsuitkering, is die investering snel terugverdiend.” ■

	Absoluut verzuim	Signaalverzuim	Luxe verzuim
Alkemade	0	3	2
Hillegom	2	21	4
Katwijk	1	53	2
Leiden	5	197	28
Leiderdorp	3	36	5
Lisse	2	11	2
Noordwijk	0	26	3
Oegstgeest	0	22	6
Rijnsburg	0	16	41
Sassenheim	5	11	2
Valkenburg	1	15	8
Voorhout	0	3	3
Voorschoten	0	47	17
Warmond	2	7	0
Zoeterwoude	0	8	0
Overig	0	2	0
Totaal	21	478	123

Tabel 1. Schoolverzuim per woongemeente in het verslagjaar 2005-2006

Aantal overtredingen waarbij proces-verbaal is opgemaakt	Geverbaliseerd		
	Jeugdigen	Ouders	School
Absoluut verzuim	4	0	0
Signaalverzuim	52	43	0
Luxe verzuim	48	48	0
Totaal	104	95	0

Tabel 2. Processen-verbaal in het verslagjaar 2005-2006

Luxe verzuim

Volgens Zoutendijk is er bij schoolverzuim weinig verschil tussen sociale klassen en groepen. Dat geldt met name bij het zogeheten luxe verzuim. Dat komt zowel voor bij immigranten die hun kinderen 's zomers bij bezoek aan het vaderland van school houden als bij welvarende autochtone middengroepen die een boete voor schoolverzuim incalculeren bij de kosten voor een wintersportvakantie in het voorjaar. ■

Selma Hulst en Marleen Schlatmann – leerplichtambtenaren

“Bestaande patronen doorbreken”

Selma Hulst en Marleen Schlatmann zijn leerplichtambtenaar bij het Regionaal Bureau Leerplicht Zuid-Holland Noord. Samen met zes collega's behandelen zij in het kader van de Leerplichtwet jaarlijks gemiddeld 1400 dossiers voor tien van de twaalf Holland Rijnland-gemeenten. Het betreft aanvragen voor vrijstellingen, en gevallen van absoluut, signaal- en luxe verzuim. Hulst is contactpersoon voor Lisse en Sassenheim, Schlatmann voor Katwijk en Noordwijk.

Scholen hebben de wettelijke plicht om ongeoorloofd verzuim te registreren en na drie dagen aan ons te melden,” zegt Schlatmann. “Maar niet alle meldingen komen van scholen. Soms krijgen we meldingen via het Bureau Jeugdzorg. Het komt voor dat ouders zelf hun kinderen aanmelden. Na een melding leggen we contact met de ouders, de leerlingen en de school voor een gesprek.”

Hulst: “We beginnen ons werk met een waarschuwingsgesprek. Vaak is verzuim het eerste teken van problemen op school of in de thuissituatie. Daarom kijken we of er hulpverlening nodig is. Die hulpverlening doen we overigens niet zelf. Daarvoor verwijzen we naar Bureau Jeugdzorg, het maatschappelijk werk of andere instellingen.”

“Het gaat erom dat bestaande patronen worden doorbroken,” zegt Schlatmann. “Na het gesprek sturen we de ouders een gespreksverslag waarin we hen wijzen op de plichtverandering te brengen in het verzuim. Ouders hoeven niet in te gaan op hulpverlening, maar zijn wel aanspreekbaar op de wettelijke plicht om hun kinderen naar school te sturen. Mocht het gesprek geen effect hebben, dan kunnen we als uiterste dwangmiddel overgaan tot het opmaken van een proces-verbaal. Per jaar komt dat in onze regio ongeveer 100 keer voor.”

Hulst: “We hebben veel contacten met scholen en instellingen op het gebied van jeugdzorg. Een keer per zes weken nemen we deel aan de zogeheten Zorg- en Adviesteams (ZAT), waarin we samen met de school, jeugdgezondheidszorg, algemeen maatschappelijk werk en het Bureau Jeugdzorg problematische leerlingen bespreken. Dat is een goede methode, omdat de school een van de eerste plekken is waar problemen aan het licht komen. In overleg met de andere betrokkenen proberen we een traject uit te stippelen om problemen zo snel mogelijk te verhelpen. Achteraf evalueren we in het ZAT of die behandeling ook werkelijk effect heeft gehad.”

Schlatmann: “We houden ons ook bezig met aanvragen voor extra verlof, maar ik durf toch wel te zeggen dat 90 procent van onze dossiers te maken heeft met problemen. Daarbij moet je denken aan angst voor pesten, gezinsproblemen, problemen in de groep waar de leerling mee omgaat, psychische problemen of financiële problemen. Vaak helpt het

Selma Hulst (l.) en Marleen Schlatmann: “Patronen doorbreken.”

al om een probleem met de ouders te bespreken en lukt het om met een gesprek een verandering te bewerkstelligen. “We zijn steeds meer preventief bezig,” zegt Hulst. “We dringen er bij scholen op aan om problemen zo snel mogelijk te melden. Scholen willen graag zelf de problemen oplossen. Soms gaan ze daar te lang mee door, waardoor het te laat is voor een goede interventie. Voor ouders is het prettig dat we onafhankelijk werken. De oorzaak van een probleem kan ook bij de school liggen. Het is onze taak dat te onderzoeken en te kijken of we de ouders kunnen helpen bij een oplossing.”

Schlatmann: “Er zal altijd een kleine groep leerlingen zijn die je elk jaar terugziet, maar over het geheel genomen heb ik de indruk dat ons werk effect heeft. Je moet ons werk vooral zien als middel ter voorkoming van schoolverzuim en schooluitval. Alleen als het echt niet anders kan zetten we de stap tot vervolging door de Officier van Justitie. Ook een proces verbaal heeft een preventieve werking. Niet alleen voor de ouders en leerlingen die een (voorwaardelijke) straf krijgen opgelegd, maar ook voor de andere kinderen in het gezin. Ze worden direct geconfronteerd met wat er gebeurt als ze niet naar school gaan.”

Het Regionaal Bureau Leerplicht Zuid-Holland-Noord heeft twee taken. Handhaving van de Leerplichtwet en het uitvoeren van de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC-functie). Hulst en Schlatmann houden zich alleen bezig met de Leerplichtwet. De RMC-functie is gericht op het tegengaan van voortijdig schoolverlaten en probeert niet-leerplichtige jongeren tot 23 jaar aan een startkwalificatie (diploma havo, vwo of mbo2) te helpen voor een succesvolle carrière in de samenleving.

Regiocoördinator Benno Wiggers

“Goede begeleiding is maatschappelijke verantwoordelijkheid”

“Ons doel is dat leerlingen goed terechtkomen in de samenleving. Met een startkwalificatie om ook op de lange duur een goede baan te vinden. Soms is dat eenvoudig. Soms heel lastig, zodat je het nodige moet organiseren om dit voor elkaar te krijgen. Maar het is wel de maatschappelijke verantwoordelijkheid die we in deze regio hebben.”

Dat zegt Benno Wiggers, regiocoördinator van veertien scholen voor voortgezet onderwijs in de Duin- en Bollenstreek. Wiggers stelt jaarlijks een zorgplan op, waarin het beleid en de uitvoering van leerlingopvang en -begeleiding zijn vastgelegd. “Eén van mijn activiteiten is het aansturen en coördineren van de Zorg- en Adviesteams (ZAT's), die op de veertien scholen functioneren. De Duin- en Bollenstreek was de eerste regio in Nederland waar ZAT's zijn gestart. Op mijn initiatief en op initiatief van de gemeente Katwijk werd in 1990 het eerste ZAT opgericht, waarna in snel tempo andere ZAT's in de regio en vervolgens door het gehele land volgden. In deze ZAT-teams werken de school, de GGD, het algemeen maatschappelijk werk, het Regionaal Bureau Leerplicht (RBL ZHN) en het Bureau Jeugdzorg samen. Een keer per zes weken bespreken we in het ZAT de situaties van jongeren die ondersteuning nodig hebben en hoe we het best begeleiding kunnen bieden. De ZAT-leden spreken af welke instelling actie moet ondernemen en wanneer. Dat doen we in nauw overleg met de ouders. In een volgende bijeenkomst van het ZAT wordt de voortgang besproken. Nagegaan wordt dan of het gewenste resultaat is behaald en of er verdere

Benno Wiggers: “In de ZAT-teams werken de school, de GGD, het algemeen maatschappelijk werk, het Regionaal Bureau Leerplicht (RBL-ZHN) en het Bureau Jeugdzorg samen.”

actie nodig is. We werken heel gestructureerd met vaste stramien en checklijsten, zodat we niets over het hoofd zien. Daarnaast streven we naar een zo plat mogelijke organisatie. Om het in medische termen te zeggen, we willen ‘zoveel mogelijk handen aan het bed’. De werkwijze met de ZAT's mag niet zodanig institutionaliseren dat jongeren niet (tijdig) geholpen worden, omdat we verdrinken in bureaucratie of regelgeving.”

Problemen

“De problemen waarmee jongeren hebben te maken zijn divers,” zegt Wiggers. “Soms gaat het om spijbelen, bijvoorbeeld samenhangend met de situatie thuis. Maar we treffen ook leerlingen aan met zeer moeilijk

gedrag, die voortdurend conflicten hebben en vaak uit de klas worden gestuurd. Dan zijn er ook leerlingen die op school goed functioneren, maar thuis in de problemen zitten. Ook hebben we een enkele keer met dreigend suïcidaal gedrag te maken. Het is zaak bij alle leerlingen goed hun ontwikkelingen te volgen en vroegtijdig bij te sturen als er signalen van problemen zijn. We streven naar het vinden van een oplossing in de klas. Daar speelt zich voor een belangrijk deel het leven van de jongeren af. We leren jongeren omgaan met weerstanden en zich aan te passen aan situaties die zich in het leven nu eenmaal voordoen. Vaak gaat het om het bijbrengen van sociale vaardigheden, het leren rekening houden met anderen.”

Dr. Benno Wiggers is regiocoördinator van het Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs/Voortgezet Speciaal Onderwijs Duin- en Bollenstreek. Hij houdt kantoor in de locatie Louise de Coligny van het Andreas College in Katwijk. ☎ 06-10559527, www.svwduinbollenstreek.nl.

Cluster4

Het afgelopen jaar hebben de ZAT's circa 160 leerlingen besproken. Voor circa 50 leerlingen bleek de opvang via de organisaties van het ZAT niet voldoende. Wiggers: "Sinds een jaar beschikken we voor een deel van deze jongeren over een Reboundvoorziening in Voorhout. Daar is plek voor acht leerlingen. Met een programma van intensieve begeleiding van drie maanden proberen we jongeren dan weer terug te leiden naar school. Dat doen we in nauw overleg met de school van herkomst, indien van toepassing de jeugdhulpverlening en natuurlijk de ouders. Zij zijn en blijven uiteindelijk verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kinderen."

Toch zijn er leerlingen voor wie ook de Rebound niet voldoende is om ze weer in het rechte spoor te leiden. "Het zou goed zijn als er voor dat

soort gevallen een zogeheten Cluster4-school (zmok/vso, een school voor leerlingen met ernstige gedragsproblematiek of autisme) in de regio wordt gevestigd. In Oegstgeest en Leiderdorp is er al zo'n school. De Bollenstreek is een van de laatste regio's in ons land waar dit schooltype ontbreekt. We zijn nu druk bezig om in samenwerking met de Holland Rijnland-gemeenten een Cluster4-school voor zo'n 100 leerlingen van de grond te krijgen. Het gaat vooral om het vinden van adequate huisvesting. Het geld is niet eens het grootste probleem. De voorziening kost de gemeenten in totaliteit ongeveer een ton per jaar. Dat is voor de regio natuurlijk best op te brengen."

Jong

"Na de realisatie van een Cluster4-school kunnen we alle leerlingen in onze regio tussen de 0 en 23 jaar een

adequate begeleiding bieden. Daarvoor zijn we als samenleving verantwoordelijk. Zowel de gemeenten, de scholen als de zorginstellingen. Niet alles kan door het onderwijs opgelost worden, omdat de problematiek groter is dan onderwijs. De ervaring heeft geleerd dat als we jongeren goed willen begeleiden, we dit op zo jong mogelijke leeftijd moeten doen. Problemen die we in de jeugdleefijd niet aanpakken, komen later vaak groter en extremer terug en kosten de samenleving dan aanzienlijk meer. Maar een goede begeleiding is niet alleen in het belang van de samenleving. Het gaat in eerste instantie natuurlijk om de leerlingen; zijzelf hebben er direct baat bij. Wie met een startkwalificatie de school verlaat, vindt beter werk en loopt minder kans dat hij door leeftijd of economische tegenspoed snel weer aan de kant staat." ■

Jongeren aan het woord...

Nino – 15 jaar – Hillegom

Nino

"In de derde klas van het vmbo op locatie Bernardus van het Fioretcollege ben ik blijven zitten. Een theoretische opleiding is niets voor mij. Ik had er helemaal geen zin meer in. De vakken interesseerden me niet. En ik was niet makkelijk. Vijf van de zes keer werd ik uit de klas gestuurd, omdat ik een grote mond had. Maar ik kan ook helemaal niet stilzitten, ik heb ADHD. En er waren ook nogal eens vechtpartijen. De school heeft me toen opgegeven voor de Rebound in Voorhout. Daar ben ik drie maanden naartoe gegaan. Je zit daar met maximaal acht andere leerlingen in een groep, waardoor er veel aandacht is. Je leert wat je slechte en wat je goede kanten zijn. Ik leerde hoe ik met conflicten moet omgaan zonder gelijk kwaad te worden. Ik kreeg ook een beroepskeuzetest die uitwees dat ik beter naar de praktijkgerichte opleiding kan gaan en dat iets met auto's wel wat voor mij is. Nu doe ik Voertuigtechniek op locatie Paulus. Dat bevalt mij veel beter dan wat ik op het Bernardus deed. Ik hoef nu ook niet de hele dag stil te zitten. Er wordt op het Paulus best wel wat gevochten, maar ik bemoei me daar niet meer mee. Het gaat nu veel beter op school. Eigenlijk wil ik iets met sport gaan doen. Maar ik ben nog te jong voor het CIOS, dus eerst nog twee jaar deze school afmaken."

Casper – 19 jaar – Oegstgeest

"Ik heb drie jaar bij een supermarkt gewerkt, maar toen de nieuwe baas mij allerlei dom werk liet doen, heb ik ontslag genomen. Dat had ik nooit moeten doen. Ik had natuurlijk eerst iets anders moeten vinden. Ik wil graag in de detailhandel werken. Ik kan goed met mensen omgaan. Ik weet veel van kleding en kan mensen goed adviseren wat ze nodig hebben. Ik heb al veel gesolliciteerd, maar het is nog niet gelukt een baan te vinden. Ik heb een Workskills-training gedaan. Daar heb ik geleerd dat ik mezelf bij sollicitaties beter moet presenteren. Ik heb nu besloten dat ik zelf winkels ga benaderen. Ik ga net zolang door tot ik een baan heb gevonden. Ik werk graag. Als ik een leuke baan heb gevonden ga ik er honderd procent voor. Ik besteed al mijn vrije tijd aan breakdancing. Ik doe mee aan allerlei wedstrijden. Ik ben gewoon goed, maar het is lastig als danser werk te vinden. Je moet net de goede contacten hebben. Ik wil ook graag mijn opleiding afmaken. Zonder iets heb je eigenlijk niets. Als ik een baan heb van 24 uur, ben ik al tevreden. Dan zit ik tenminste niet thuis en kan ik weer gaan leren."

Casper neemt deel aan het MKB Adoptieproject, zie de foto en het artikelje op pagina 11.

“In overleg kennis uitwisselen met andere instellingen”

In oktober is ook het Regionaal Opleidingencentrum (ROC) Leiden gestart met een Zorg- en Adviesteam, dat het op het ROC Multi Disciplinair Overleg (MDO) heet. Het begeleiden van leerlingen met problemen en samenwerking met andere instanties zijn de belangrijkste doelstellingen van dit overleg. “Uiteindelijk gaat het natuurlijk ook ons erom dat leerlingen een goede plek vinden op de arbeidsmarkt en in de maatschappij,” zegt Marten Ris, directeur projecten van het ROC en als zodanig verantwoordelijk voor invoeren van het MDO.

“Voor ons is vooral het uitwisselen van gegevens en ervaringen met andere instellingen van belang,” zegt Ris over het MDO. “Het ROC wordt steeds meer geconfronteerd met jongeren die al bij andere instellingen bekend zijn of worden behandeld. Het is wijs om van elkaar te weten dat je de problematiek van dezelfde jongere probeert op te lossen en dan liefst nog op eenzelfde manier. Het heeft geen zin om langs elkaar heen

te werken. Het is beter elkaar te versterken dan af te breken.”

Het ROC Leiden heeft ongeveer 9000 deelnemers, verdeeld over educatie (alfabetisering, taalonderwijs, inburgering, tweedekans voortgezet onderwijs) en beroepsonderwijs (voltijd en deeltijd). “Zuiver statistisch gezien zou dat betekenen dat wij, ervan uitgaande dat twee procent extra begeleiding nodig heeft, in ons overleg ongeveer 180 deelnemers moeten bespreken. Maar ik denk dat dit percentage vooral in het beroepsonderwijs hoger ligt dan in de educatie, zeker in de lagere niveaus. Specifieke doelgroepen zijn voor ons de VMBO-afdeling en de zogeheten AKA-opleiding, die opleidt tot arbeidsmarkt gekwalificeerd assistent. Ik denk dat in deze AKA-opleiding bijna honderd procent van de deelnemers heeft te maken met een multidisciplinaire problematiek. Zij zijn vaak bekend bij Jeugdzorg, jeugd-reclassering en geestelijke gezond-

Het onderzoeksrapport van Tympan over 2005 (zie pagina 14) noemt het ontbreken van Zorg- en Adviesteams in het mbo als knelpunt in het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. ROC Leiden heeft in oktober 2006 met zogeheten Multidisciplinair Overleg (MDO) een begin gemaakt met het invoeren van zorg- en advies-teams.

heidszorg. Je stuit dan op problemen die je als ROC niet zelf kunt oplossen. Dat moet je ook niet willen. Docenten zijn er om les te geven, niet om psychosociale hulp te verlenen. Hier is de hulp van derden onontbeerlijk. Het MDO biedt de mogelijkheid om de betrokken instanties bij elkaar te vegen en in gezamenlijk overleg af te stemmen hoe je een problematiek het best kunt aanpakken.”

Ten tijde van het interview was Marten Ris als directeur projecten verbonden aan ROC Leiden. Sinds 1 november is hij van baan verwisseld en verbonden aan het ROC Regiocollege in Zaandam als afdelingsmanager Techniek.

Marten Ris: “Voor ons is vooral het uitwisselen van gegevens en ervaringen met andere instellingen van belang.”

Potentieel

De AKA-opleiding is relatief nieuw en telt op dit moment ongeveer vierentwintig leerlingen. “De behoefte aan een MDO-team is ontstaan in een klein deel van het ROC,” zegt Ris. “Maar ik denk dat de behoefte aan dit team de komende tijd flink zal toenemen. Het potentieel is veel groter. Er zijn veel deelnemerbegeleiders die oplossingen zoeken voor problemen met bepaalde leerlingen, maar dit nog niet hebben gestructureerd via overleg. Tegelijk proberen we de werkwijze met de MDO-teams ook in te bouwen op managementniveau. Ik neem samen met de directeur Educatie van het ROC deel aan het overleg met het management van diverse ondersteuningsorganisaties. ROC Leiden heeft samen met het Regionaal Bureau Leerplicht, Rivierduinen en de GGD een begeleidingsgroep opgezet om het werk met en aan het MDO te bevorderen en te stroomlijnen. Een docent die een probleemleerling aanmeldt, moet niet de hele bureaucratische weg hoeven af te leggen. Aan de andere kant moet degene die de hulpaanvraag ontvangt direct in staat

zijn de hulp te verlenen. Daar moet niets tussenzitten.”

Bij het werken met MDO-teams stuit Ris in de vorm van de Wet Bescherming Persoonsgegevens overigens wel op praktische problemen. “Simpel gezegd komt het erop neer dat de wet de uitwisseling van gegevens tussen instanties verbiedt als de ouders van een jongere tot 18 jaar of een jongere boven de 18 daar geen toestemming voor geeft. In dat geval kunnen we een casus alleen in algemene bewoordingen of anoniem bespreken,” zegt Ris. “Dat is vervelend, maar het is gewoon niet anders.”

Schoolverlaters

Een probleem waar Ris vaak tegenaan loopt is het slechte imago van vmbo en het mbo als het gaat om voortijdige schoolverlaters. “In de media bestaan daar hardnekkige misverstanden over,” aldus Ris. “Het populaire beeld is dat veertig procent van de leerlingen op vmbo voortijdig uitvalt. Maar als je kritisch onderzoek doet, kom je tot niet meer dan tien of vijftien procent. Volgens de wet is een leerling een voortijdig schoolverlater als hij of zij niet over een havo-,

vwo- of mbo2-diploma beschikt. Dat maakt van elke leerling met een ‘lager’ diploma in principe een voortijdige schoolverlater. De cijfers houden ook geen rekening met de schoolcarrière van leerlingen. Er zijn leerlingen die een opleiding tussentijds afbreken, maar uiteindelijk aan het ROC toch een diploma halen. In de statistieken komen die leerlingen drie keer als voortijdige schoolverlater voor en slechts een keer als gediplomeerde. Het probleem wordt nog gecompliceerder als een leerling blijft zitten. Dan zijn ze bij cohortonderzoek nauwelijks nog te volgen. We moeten naar een meetmethode waar we niet naar de afgebroken opleidingen kijken maar naar de schoolcarrière als geheel. Als we ook het zitten blijven elimineren, krijg je betere statistieken, die uiteindelijk een veel gunstiger beeld geven van het voortijdige schoolverlaten. Klaarblijkelijk vindt men het prettig om te roepen dat het slecht gaat met het vmbo-onderwijs. Ik heb geen flauw idee waarom dat zo is. Als men wat minder beperkt en met meer kennis van zaken naar het onderwijs zou kijken, kom je op heel andere cijfers.” ■

Jongeren aan het woord...

Daan – 19 jaar – Rijnsburg

Daan en Florine zijn voortijdige schoolverlaters die via het MKB Adoptieproject in een combinatie van school en werk alsnog hun startkwalificatie willen halen. Zie de foto en het artikelje op pagina 11.

“Na de basis vmbo-opleiding heb ik een opleiding voor helpende welzijn gedaan. De theorie ging uitstekend, maar de stages zijn helaas mislukt. Ik heb eerst in Mariënhave in Warmond gewerkt met demente ouderen. Dat vond ik leuk werk, ik kon echt contact leggen met die mensen. Daarna heb ik activiteitenbegeleiding gedaan in een verzorgingshuis in Katwijk. Ik had twee stagebegeleidsters. Met de ene kon ik goed overweg. Die liet me zelf allerlei dingen doen. Met de tweede stagebegeleidster kon ik minder goed opschieten. Zij heeft mij een negatieve beoordeling gegeven. Zij vond het beter als ik maar helemaal niet in de zorg ging werken. In de zomervakantie heb ik in Rijnsburg in een boeketterie gewerkt. Dat was gewoon productiewerk. Daarna heb ik bij Duinrell gewerkt. Dat vond ik prachtig. Ze hebben me al gevraagd of ik volgend jaar wil terugkomen. Ik wil weer een opleiding gaan doen. Dan heb ik tenminste een diploma. Maar ik weet nog niet precies wat ik wil gaan doen. Ik wil graag een leerwerkplek waar ik wat begeleiding krijg, zodat ik mijn draai kan vinden.”

Florine – 21 jaar – Leiden

“Ik woon nu een maand in Leiden. Daarvoor heb ik acht jaar bij mijn ouders in Tilburg gewoond, maar op een bepaald moment kon ik niet meer thuis wonen. Ik wil graag verder studeren. Ik heb anderhalf jaar een verpleegkundige opleiding gedaan, maar niet afgemaakt. Toen ik het huis uitging heb ik productiewerk gedaan om de huur van een eigen onderkomen te betalen. Sinds februari 2006 doe ik een avondopleiding voor administratief en secretariaal werk. In december loopt die opleiding af en wil ik gaan werken. Ik heb wel gesolliciteerd, maar dat is nog niet gelukt. Ik heb nog weinig werkervaring. Ik zou graag vier dagen per week willen werken en een dag naar school gaan. Dan kan ik mijn opleiding afmaken. Het is belangrijk dat je een diploma hebt. Zonder diploma ben je nergens. Een startkwalificatie is toch de basis van je toekomst.”

“Time-out voor lastpakken”

Voor leerlingen die om wat voor reden dan ook niet te handhaven zijn in de klas, biedt De Witte Poort, onderdeel van het Onderwijs Centrum Leiden, drie tijdelijke trajecten aan. Een daarvan is een Rebound, waarmee wordt getracht leerlingen tijdens een korte periode van intensieve begeleiding en training in sociale vaardigheden weer ‘klaar te stomen’ voor het vervolg van de schoolopleiding.

“Je zou de Rebound een time-out voor lastpakken kunnen noemen, maar de term ‘lastpakken’ suggereert dat de oorzaak voor de problemen altijd bij de leerlingen ligt,” zegt Kees Bakx, als directeur van het Onderwijs Centrum Leiden verantwoordelijk voor de Rebound in de Leidse regio. “De oorzaak van de problemen kan namelijk net zo goed liggen bij de thuissituatie van de leerlingen of op de school zelf. Het komt natuurlijk ook voor dat een leraar of lerares

niet de juiste toon weet te houden in de omgang met een puberale leerling die wat extra ruimte en aandacht op-eist. Oorzaak voor een plaatsing in de Rebound is in elk geval altijd een schoolsituatie die volkomen uit de hand is gelopen, waarbij een leraar weigert een leerling nog langer tot de klas toe te laten omdat deze de boel verziekt of de veiligheid in de klas onder druk zet. In veel gevallen is het geheel onduidelijk waarom de situatie is geëscaleerd. Soms gaat het om helemaal niets.”

De Rebound is een van de drie trajecten die het Leids Onderwijs Centrum onder de noemer De Witte Poort aanbiedt voor lastige en soms onhandelbare leerlingen. De andere twee zijn een traject dat probeert lastige leerlingen die veel spijbelen weer terug te brengen in het schoolritme en een traject voor intensieve begeleiding van ‘absoluut ongemotiveerde’ leerlingen. “Bij leerlingen die in aanmerking komen voor de Rebound is altijd sprake van een sterke gedragscomponent waardoor ze tijdelijk niet meer op de school kunnen zijn,” aldus Bakx. “De voorziening is twee jaar geleden ingesteld door het ministerie van Onderwijs en funktioneert hier nu sinds het begin van 2006. De Rebound is een verplichte time-out in de meest letterlijke zin van het woord. We bieden leerlingen gedurende acht weken een programma aan waarin we hen op het niveau van de verwijzende school proberen te houden, zodat ze geen achterstanden oplopen, en tegelijkertijd werken aan de sociale vaardigheden. Doel is de leerlingen te leren omgaan met hun eigen problemen en gedrag, zodat ze na de opvangperiode met meer bagage terugkeren naar de school en in staat zijn hun opleiding normaal af te maken. Tijdens de opvang doen we altijd een cognitief onderzoek om vast te stellen of de Rebound wel het juiste traject is. Dit onderzoek resulteert in een behandelingsplan dat met de scholen wordt

Het Onderwijs Centrum Leiden is een samenwerkingsverband van vier scholen met een vmbo-afdeling voor leerlingen die cognitief of didactisch niet in het reguliere onderwijs passen. Het aanbod van het Onderwijscentrum bestaat uit Praktijkonderwijs (voorheen svo-mlk), een OPDC (voorheen svo-lom) en De Witte Poort (o.a. Rebound). Het centrum telt circa 500 leerlingen. Meer informatie: Onderwijs Centrum Leiden, Lammenschansweg 6, ☎ (071) 516 36 37, internet: www.onderwijscentrum.info.

doorgesproken. Daarmee proberen we de school voor te bereiden op de terugkeer van de leerling, zodat die het uiteindelijk langer volhoudt. Onze adviezen aan de mentor van de leerling blijven beperkt. Uiteindelijk zal de leerling het na de rebound zelf moeten waarmaken.”

“Een groot deel van de leerlingen dat van de Rebound gebruik maakt is afkomstig van het vmbo, maar zij zijn zeker niet in de meerderheid,” zegt Bakx. “Er komen hier ook leerlingen van havo en vwo. Er zijn ook niet bepaalde groepen aanwijsbaar waarin de problematiek vaker voorkomt. Uit de hand gelopen puberaal gedrag vind je terug in alle sociale klassen.” Bakx: “Sinds de start in 2006 hebben 23 leerlingen van de Rebound gebruikgemaakt. Aan een eerder traject, dat liep vanaf augustus 2005, namen 22 leerlingen deel. Het merendeel daarvan is weer teruggekeerd naar school en de meesten doen het redelijk tot goed. Een enkele leerling is blijven zitten en slechts in een paar gevallen is het traject mislukt. Die leerlingen hebben we dan kunnen onderbrengen in een ander traject van De Witte Poort. Wij betrouwen natuurlijk elke mislukking, maar voor ons is het altijd weer een wijze les om te zien hoe we ons kunnen verbeteren.”

Met de Rebound wordt geprobeerd ‘lastige’ leerlingen te behoeden voor schooluitval. Het RBL-ZHN verleent hiervoor een vrijstelling.

Henny Werter – projectleider Jongerenloket regio Leiden

“Maatwerk voor een startkwalificatie”

Jaarlijks verlaten enkele honderden jongeren voortijdig de school. In de regio Leiden wordt via het zogeheten ‘Jongerenloket’ geprobeerd deze jongeren met een maatwerkoplossing in de vorm van een combinatie van onderwijs en/of werk alsnog aan een startkwalificatie te helpen. Met succes, zoals blijkt uit de eerste resultaten.

“Op 1 oktober, het eerste meetpunt van het Jongerenloket, hadden we 149 ‘klanten’. Daarvan hebben we er 54 succesvol naar onderwijs, werk of een combinatie daarvan kunnen bemiddelen en zijn andere jongeren in traject genomen,” aldus Henny Werter, als projectleider verantwoordelijk voor het Jongerenloket in de regio Leiden. “Bijna vijftien jongeren hebben de draad van hun schoolopleiding weer opgepakt, de overigen hebben gekozen voor een combinatie van leren en werken. Als je bedenkt dat ons project in augustus pas goed van start is gegaan, dan denk ik dat we op de goede weg zijn.”

Onderwijs

Het Jongerenloket is een samenwerking van zes organisaties: het Regionaal Bureau Leerplicht Zuid-Holland Noord, het Centrum voor Werk en Inkomen Leiden (CWI), het ROC ID College, het ROC Leiden en de werkgeversorganisatie BV Leiden.nl. Opdrachtgever is de dienst Cultuur en Educatie van de gemeente Leiden.

“De precieze naam van het project is *Jongerenloket voor Onderwijs en Werk voor de Leidse regio*,” zegt Werter. “Dat is een lange naam, maar het geeft wel precies aan wat we doen. We proberen voortijdig schoolverlaten terug te dringen en jeugdwerkloosheid te voorkomen door ervoor te zorgen dat alle jongeren (waar dat kan) in

de regio Leiden hun startkwalificatie halen. Dan spreek je over een mbo-diploma op ten minste niveau 2, of een havo- of vwo-diploma. De oplossingen die we hiervoor vinden liggen meestal in een combinatie van scholing en werk, maar onderwijs heeft bij ons absolute voorrang. We werken volgens een viertrapsraket, zoals ik dat wel eens noem. De vraag van de jongere staat centraal en bij het oplossen van problemen kijken we eerst of het reguliere onderwijs een mogelijkheid is, dan naar leren en werk, vervolgens naar werken en leren en pas in laatste instantie naar werk. We proberen altijd te kijken of iemand zijn startkwalificatie kan halen. Een goed diploma is een investering voor het leven. Je bereikt

daarmee dat jongeren duurzaam kunnen instromen op de arbeidsmarkt en niet bij de eerste de beste economische dip weer op straat komen te staan.”

Maatwerk

De in het Jongerenloket samenwerkende partijen melden niet alleen jongeren aan, maar brengen ook menskracht en middelen in. “Heel concreet betekent dit bijvoorbeeld dat de afdeling Sociale Zaken van de gemeente middelen voor reïntegratie inbrengt. Het CWI biedt sollicitatietrainingen aan en heeft een jobhunter beschikbaar. Het Regionaal Bureau Leerplicht Zuid-Holland Noord heeft trajectbegeleiders vrijgemaakt, die bij het Jongerenloket zijn gestationeerd.

MKB Adoptieproject

Los van het Jongerenloket is Henny Werter ook betrokken bij het MKB Adoptieproject. Bij dit project ‘adopteren’ werkgevers jongeren die extra hulp nodig hebben en gaan ze in hun netwerk op zoek naar mogelijkheden voor een baan. Op speciale ‘adoptiebijeenkomsten’ maken werkgevers en vertegenwoordigers van instellingen als het UWV kennis met jongeren die daar hun verhaal doen. De bijeenkomsten in het kantoor van het CWI in Leiden verlopen in informele sfeer. Er is een maaltijd en jongeren krijgen advies en er wordt gekeken of er extra trainingen of andere activiteiten nodig zijn om hen op het juiste spoor te helpen. Aan de bijeenkomst van 23 november namen drie jongeren deel, Florine, Daan en Casper. Hun verhalen staan verspreid in deze editie van SamenGevat. Florine kreeg ter plekke een aanbod van een werkgever en hoort of zij kan komen werken. Voor Casper wordt door een van de aanwezigen contact gelegd met een werkgever in de sportbranche. Daan krijgt ondersteuning bij het maken van een keus voor zijn toekomst.

De Duin- en Bollenstreek kent ook een Jongerenloket, maar dat is nog ‘virtueel’. Onderzoek moet uitwijzen of ook hier belangstelling is voor een ‘fysiek’ Jongerenloket. Adres: Jongerenloket regio Leiden, Oosterkerkstraat 1, 2312 Leiden, ☎ (071) 750 38 30.

De ROC's bieden loopbaanadviseurs aan die onder meer beroepentests doen. We werken met elkaar in een multidisciplinair team. De diverse disciplines vullen elkaar aan. De medewerkers werken ook op de terreinen van hun partners. We proberen maatwerk te leveren, geheel afgestemd op de jongeren die bij ons zijn aangemeld. Bovendien streven we naar parallelle dienstverlening. Jongeren hebben meestal te maken met diverse problemen. Niet alleen op school of op het werk, maar ook thuis of in hun vriendenkring. Die proberen we tegelijkertijd op te lossen. Soms zijn oplossingen betrekkelijk eenvoudig, en zijn enkele gesprekken met een adviseur van het Jongerenloket al voldoende om een jongere terug te leiden naar school. In andere gevallen maken we gebruik van een reïntegratietraject, dat bekostigd wordt door Sociale Zaken, om een traject uit te stippelen naar onderwijs of werk."

'Work first'

Het Jongerenloket is officieel gestart op 19 juni van dit jaar. Voor die tijd bestond het loket alleen 'virtueel',

wat neerkwam op casusbesprekingen met partners. Werter: "Tot eind november hebben we een kleine 300 jongeren in het vizier gekregen. Dat is een fors aantal. We werken voor alle jongeren van 16-23 jaar, met of zonder startkwalificatie en met of zonder werk. Bij ons geldt het 'work first-principe'. Iemand die een uitkering aanvraagt, moet zich realiseren dat hij daar ook iets voor moet doen. We kiezen voor een sluitende aanpak. Soms hoort daar ook een lik-op-stuk-beleid bij. Jongeren die zich bij het Jongerenloket melden komen er 'slecht' bij ons af. Deelname aan het traject is verplicht, in elk geval voor leerplichtige jongeren tot 18 jaar. In ruil voor een vrijstelling van het Bureau Leerplicht bieden wij een programma aan. Jongeren die zich niet aan de afspraken houden, krijgen een boete of kunnen zelfs voor de rechter worden gedaagd. Bij jongeren tussen de 18 en 23 die geen uitkering hebben ligt dat wat lastiger. Formeel is er dan geen verplichting. Met wat morele druk proberen we dan alsnog het nodige commitment te bereiken. Dat is soms heel lastig.

We proberen er in elk geval alles aan te doen dat jongeren niet uit beeld verdwijnen. Dat wij in het gebouw van het CWI aan de Oosterkerkstraat zijn gevestigd, is in elk geval een groot pluspunt. Hier komen lijnen bij elkaar en versterken we elkaar in de dienstverlening."

Well spent

Het Jongerenloket in de Leidse regio wordt nu gefinancierd met subsidie van de provincie Zuid-Holland en met subsidie van de gemeente Leiden, die hiervoor van het ministerie van BZK geld krijgt in het kader van het Grotestedenbeleid (GSB). "Het plan is om te streven naar een organisatie die kan blijven bestaan zonder subsidiemiddelen," zegt Werter. "Hoe het ook zij, ik denk dat het geld dat de belastingbetaler uitgeeft voor het Jongerenloket 'money well spent' is. Het kost nu wat geld, maar uiteindelijk bespaar je de samenleving miljoenen aan werkloosheidsuitkeringen en kostbare hulpverlening. Alleen al daarom is het van het grootste belang dat het project Jongerenloket slaagt." ■

Eus Zegers, Bureau Jeugdzorg Zuid-Holland

"School naar de zorg en zorg naar de school"

Het Bureau Jeugdzorg Zuid-Holland is op twee manieren nauw betrokken bij de leerplichtproblematiek in de regio. Medewerkers van het bureau maken deel uit van de Zorg- en Adviesteams (ZAT) op de 57 scholen in de regio. Daarnaast zijn er medewerkers van het bureau gestationeerd bij het Jongerenloket in de Leidse regio, dat erop toeziet dat jongeren in de leeftijd van 17-23 jaar een startkwalificatie krijgen voor een succesvolle werkcarrière.

"De kern van onze activiteiten is breng de school naar de zorg en de zorg naar de school," zegt Eus Zegers, bureaumanager van de vestiging Rijnland van Jeugdzorg Zuid-Holland. "Dankzij onze contacten met het onderwijs hebben we negentig procent van de jongeren in de leeftijdscategorie van 0 tot 23

in beeld. De resterende tien procent bereiken we via onze contacten met onder meer de politie en het jeugdwerk. De situatie is de afgelopen jaren sterk verbeterd. Vroeger was jeugdzorg erg versnipperd. Er waren diverse aparte organisaties die vaak langs elkaar heen werkten. Dankzij de Wet op de jeugdzorg, die op 1 januari 2005 van kracht is geworden, is dat allemaal veranderd. Er is nu een integrale jeugdzorg. Daardoor verloopt de hulpverlening veel vloeiender. Alle informatie is op een punt beschikbaar. Als we bijvoorbeeld een jongere binnenkrijgen via de politie, kunnen we meteen ook zien of deze bekend is via een bespreking in een ZAT. En omgekeerd natuurlijk." Zeven van de circa 130 medewerkers van het Bureau Jeugdzorg nemen

deel aan de zeswekelijkse ZAT-besprekingen op de 57 scholen voor voortgezet onderwijs in de regio. Zegers: "In de ZAT's proberen de betrokken partners (school, leerplichtambtenaar, maatschappelijk werk en jeugdzorg, red.) zo goed mogelijk in beeld te brengen wat de aard van de problematiek is. Vervolgens spreken we af welke partner actie onderneemt. Via een terugkoppeling proberen we verder na te gaan of de overeengekomen begeleiding of behandeling werkelijk effect heeft. Bij het Jongerenloket werkt het ongeveer op dezelfde manier. Een van onze medewerkers werkt zelfs in het kantoor van het CWI. Daardoor zijn er korte lijnen. Deze methode passen we ook toe bij onze contacten met de politie. Dankzij de directe

contacten kunnen we als dat nodig is snel ingrijpen.”

Ernstige problematiek

Het Bureau Jeugdzorg komt volgens Zegers alleen in actie als er sprake is van een ‘ernstige opvoed- of opgroei-problematiek’. “Daarbij moet je denken aan gezinnen met een psychische of verslavingsproblematiek, ouders met grote schulden, alleenstaande ouders die niet voldoende draagkrachtig zijn om hun kinderen goed op te voeden, moeilijk hanteerbare kinderen met gedragsmoeilijkheden en gezinnen waar kinderen geestelijk of fysiek worden verwaarloosd of zelfs mishandeld. Als wij dit soort gezinssituaties aantreffen onderzoeken we zo goed mogelijk wat er aan de hand is en proberen we passende hulp te verlenen. In bijna alle gevallen verwijzen we daarvoor door naar een andere instelling. We verlenen zelf ook wel hulp, maar dan moet je bijvoorbeeld denken aan kortdurende ambulante hulp, crisishulpverlening en 24-uurs bereikbaarheid in noodgevallen. De geboden hulp hangt sterk af van wat we aantreffen. Soms kunnen we volstaan met vijf gesprekken met een hulpverlener om een bepaalde situatie op te lossen. In andere gevallen bemiddelen we voor intensieve gezinsbegeleiding met hulp aan huis, sociale vaardigheidstraining voor kinderen of schakelen we bij psychiatrische problematiek de geestelijke gezondheidszorg in. In alle gevallen gaat het er ons om dat een kind met de nodige ondersteuning thuis kan functioneren in een situatie waarin de veiligheid gewaarborgd is. Pas als de veiligheid in het geding is, kiezen we voor ingrijpendere maatregelen, zoals een ondertoezichtstelling van een of meer kinderen in het gezin door de toewijzing van een gezinsvoogd, of zelfs – na tussenkomst van de kinderrechter – een uithuisplaatsing.”

‘Zorgenkinderen’

De duur van de hulpverlening is volgens Zegers een direct uitvloeisel van de aard van de problematiek en de toegepaste hulpverleningsmethode. “Als een paar gesprekken voldoende zijn, ben je in een half jaar wel klaar,

Eus Zegers: “Dankzij onze contacten met het onderwijs hebben we negentig procent van de jongeren in de leeftijdscategorie van 0 tot 23 in beeld.”

maar als er sprake is van een meer-voudige problematiek in het gezin, op school en met het kind zelf, kan het verlenen van hulp wel jaren duren. Je kunt dan spreken van ‘zorgenkinderen’ in de meest letterlijke betekenis van het woord. Het maakt nogal verschil of een kind opgroeit in de veilige omgeving van een warm nest of dat je te maken hebt met een kind van een alleenstaande verslaafde moeder. Zo’n kind is vaak bijzonder kwetsbaar en vraagt veel intensieve begeleiding, soms jarenlang.”

Geen wachtlijsten

In tegenstelling tot de organisaties waarnaar wordt doorverwezen, kent het Bureau Jeugdzorg geen wachtlijsten. “De situatie kan soms zeer schrijnend zijn,” zegt Zegers. “Het komt af en toe voor dat we iemand doorverwijzen naar een organisatie die een wachtlijst heeft van vier maanden. In de tussentijd moeten wij daar met tijdelijke oplossingen voor opvang zorgen. Maar dat is lastig. Wij kunnen een hulpverlenings-

instantie niet vervangen. Het is ook niet goed voor de situatie op school. Gelukkig neemt het probleem met de wachtlijsten de laatste jaren langzaam af. De overheid erkent het belang van een goede jeugdzorg en steekt er meer geld in.”

Direct contact

Per jaar helpt en begeleidt Bureau Jeugdhulp Zuid-Holland enkele duizenden jongeren. Ongeveer honderd daarvan kloppen bij het bureau aan via ZAT’s of het Jeugdloket. “Er zijn natuurlijk ook altijd jongeren die op school niet opvallen, maar wel degelijk problemen hebben. Vaak komen we daar toch mee in contact, omdat ze in aanraking zijn gekomen met de politie. Ons directe contact met de politie blijkt daarbij bijzonder effectief. Voorop staat in elk geval dat we in een zo vroeg mogelijk stadium willen ingrijpen. In het onderwijs zie je vaak de eerste signalen van ernstige problemen. Als je er vroeg bij bent, kun je snel ingrijpen en ernstiger problemen voorkomen.” ■

Gemeenten en jeugdzorg moeten krachten bundelen

Organisaties en instellingen die zich bezighouden met jeugdzorg moeten hun krachten bundelen om zo efficiënt mogelijk hulp te kunnen bieden. Daarbij moet het niet gaan om de structuren, maar om de inhoud van de hulp, waarbij kind en gezin centraal staan.

Verder moeten gemeenten in Zuid-Holland-Noord hun samenwerking op het gebied van jeugdzorg intensiveren. De omvang van de problematiek is in de gemeenten van Holland Rijnland en de Rijnstreek weliswaar verschillend, maar de aard van de problemen is dezelfde. Bovendien werken veel zorgverlenende instellingen geografisch gezien op het niveau van Zuid-Holland-Noord. Zeker nu steeds meer taken op het gebied van zorg en verzorging bij de gemeenten komen te liggen, is samenwerking daarom onontkoombaar.

Dat waren enkele van de conclusies van de conferentie die Holland Rijn-

land en het Rijnstreekberaad woensdag 8 november organiseerden in de 'campus' van jeugdzorginstelling Cardea in Leiderdorp. Circa vijftig wethouders jeugdzaken, gemeenteambtenaren en vertegenwoordigers van provinciale instellingen namen aan de conferentie deel.

Hot item

Jeugdzorg is een 'hot item', zoals dagvoorzitter Rein Zunderdorp in zijn openingswoord vaststelde. Politici, ook in Den Haag, krijgen het onderwerp steeds meer op het netvlies. Niet alleen als instrument in de strijd tegen het voortijdige schoolverlaten, maar ook naar aanleiding van enkele (dodelijke) incidenten die zich de afgelopen jaren hebben voorgedaan. Het doel van de bijeenkomst van 8 november was niet alleen om informatie te verstrekken over opvoedingsondersteuning, coördinatie van de zorg en jeugdcriminaliteit, maar ook om van gedachten te wisselen over vervolgstappen op het gebied van jeugdzorg en de convenanten die de gemeenten in Zuid-Holland-Noord hiervoor hebben gesloten met de provincie.

Vooraf

In haar toespraak sprak Mariet Dirx, hoofd van het Bureau Maatschappelijke Ontwikkeling van de provincie haar waardering uit voor het feit dat de gemeenten in Zuid-Holland Noord al in 2004, nog voor er een wettelijke verplichting bestond, in de vorm van convenanten afspraken hebben gemaakt over de uitvoering van de jeugdzorg. "Zuid-Holland-Noord loopt op velerlei gebied voorop," aldus Dirx. "De Zorg- en Adviesteams zijn hier uitgevonden en worden nu landelijk toegepast. Ook met opvoedspreekuren, maatregelen tegen kindermishandeling en gezinscoaches heeft deze regio het voortouw genomen." Dirx stelde verder dat de gemeenten in het belang van het kind de belangrijkste onderwerpen voor jeugdhulpverlening moe-

Op 8 november organiseerden Holland Rijnland en het Rijnstreekberaad in Leiderdorp een conferentie over jeugdzorg. Gezien de vele raakvlakken met de problematiek van leerplicht en voortijdig schoolverlaten en de Sociale Agenda van de twaalf Holland Rijnland gemeenten, wordt het verslag van deze bijeenkomst in dit nummer van SamenGevat afgedrukt.

ten identificeren en uitwerken in de Regionale Agenda's Samenleving (RAS). "De provincie zal daarbij de ondersteuning bieden die we kunnen," aldus het bureauhoofd.

Stand van zaken in de regio

Bert Prinsen van het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn ging in op de resultaten van de convenanten die tot nu toe zijn gesloten, waarbij hij zich baseerde op de monitor jeugdbeleid die het bureau Tympaan onlangs heeft gepubliceerd over de situatie in 2005. In het tweesporenbeleid van Zuid-Holland-Noord (preventie/ondersteuning en signalering/individuele zorg) is volgens Prinsen de afgelopen jaren veel bereikt. Hij noemde in dit verband een dekkend netwerk van Zorg- en Adviesteams (ZAT's), een basiszorg voor kwetsbare kinderen, zogeheten Triple P-hulpverlening, opvoedspreekuren en cursussen voor ouders, signaleringsnetwerken en een voorpost van het Bureau Jeugdzorg in het jeugdbeleid, gezinscoaching en een goede toegang tot het meldpunt kindermishandeling. "Bovendien hebben verschillende gemeenten in de regio nu wethouders voor jeugdzaken," aldus Prinsen. "Daarmee is er ook een aanspreekpunt op politiek niveau en is opvoeden bezig een publieke zaak te worden."

Knelpunten in de regio zijn volgens Prinsen het ontbreken van een uniforme meldcode bij kindermishandeling (de landelijke meldcode), een

Portefeuillehouders Adri de Roon van Holland Rijnland en Doky Verhagen van Rijnstreekberaad ontvangen uit handen van Wendy Buysse van onderzoeksbureau Tympaan de monitor over het jeugd-beleid in Holland Rijnland en Rijnstreekberaad in 2005.

Presentatie van Klaas Tigelaar, wethouder van Alphen aan den Rijn, tijdens het congres van 8 november.

gebrekkige registratie van schoolverlaters en schoolverzuim, wat vooral bij risicokinderen van belang is, en het ontbreken van Zorg- en Adviesteams op het MBO. “Daarnaast schort het in de coördinatie van de zorg en zijn er problemen met de capaciteit en toegankelijkheid van de geïndiceerde jeugdzorg.”

Om een eind te maken aan de problemen bepleitte Prinsen een uitbreiding van het reguliere aanbod met preferente aanbieders, het vergroten van de bekendheid en het bereik van jeugdhulporganisaties, het beoordelen en afrekenen van zorgaanbieders op kwaliteit en resultaat en het promoten van werkmethoden die hun effect elders al hebben bewezen. “Verder wil ik er op aandringen dat de wethouders jeugdbeleid het beleid een push geven. Zij moeten de regierol op zich nemen. Het beleid is van hun,” aldus Prinsen.

Opvoedingsondersteuning

Dr. Pieter Kousemaker van de afdeling Orthopedagogiek van de Leidse universiteit maakte een pedagogische en psychologische analyse van de opvoedingsondersteuning. Volgens hem is er zowel in de opvoedingssituatie als in de ontwikkeling van kinderen sprake van een continuüm met als uiterste polen ‘OK’ en ‘gestoord’. “Deze twee continuüms lopen echter niet parallel. Daardoor kan het gebeuren dat er geen opvoedingsprobleem wordt ervaren, terwijl er wel een ontwikkelingsprobleem is,” aldus de Leidse onderzoeker. Verder constateerde Kousemaker dat de meeste aandacht van de zorg uitgaat naar gevallen waar ernstige opvoedings- en ontwikkelingsproblemen samenkomen. “We hebben het in dat geval over twee procent van de kinderen, maar daaraan wordt wel 80 procent van

het budget besteed,” zo stelde hij vast. De onderzoeker sprak zich uit voor een betere signalering van de hulpbehoefte door de jeugdgezondheidszorg (schoolarts en consultatiebureau). “Hier komt men problemen het eerst tegen. Maar er is nog veel ‘mis-fit’. Preventie staat of valt met de mate van onderkenning. Een ingrijpende verbetering van de onderkenningmethode is daarom op z’n plaats. Opvoedingsondersteuning moet vervolgens op maat worden aangeboden; lichte ondersteuning bij lichte problemen, zware hulp bij zware problemen.” Kousemaker zei verder dat bestuurders en jeugdhulp zich niet moeten laten misleiden door enkele ernstige gevallen. “We moeten pedagogisch de voeten op de grond houden en ons richten op de grote groep die met licht preventieve hulp weer op het juiste spoor kan worden gezet.”

Coördinatie van zorg

Die laatste opmerking sloot goed aan bij de presentatie van de Alphense wethouder Klaas Tigelaar, die verslag deed over de stand van zaken van drie pilots gezinscoaching in Alphen aan den Rijn, Katwijk en Leiden. Directe aanleiding hiervoor waren de problemen in de jeugdhulpverlening die aan het daglicht kwamen na de dood van 'baby Savanna' in september 2004. "Het probleem is vaak dat signalen bij mensen wel bekend zijn, maar dat er te laat de juiste ondersteuning wordt geboden, met alle gevolgen van dien," aldus Tigelaar. "Verder verliezen ouders vaak het zicht op de veelheid aan hulpverleningsorganisaties en sluiten interventies niet aan op de hulpvraag en de kracht van het gezin, waardoor ouders afhaken. Oorzaken van deze problemen zijn dat de keten van signalering naar juiste hulp veel te lang is, verschillende gezinsleden elk een eigen route langs de keten lopen, er onduidelijkheid is over de regie bij de hulpverlening, hulpverlenende instanties last hebben van bureaucratische regels en interventie te laat wordt ingezet." Om deze problemen te lijf te gaan is er in Alphen gekozen voor bundeling van de keten van jeugdzorg en het instellen van een centraal meldpunt voor eerste en tweedelijns hulpverleners, zodat de juiste hulp sneller ter plaatse is. Bovendien vindt er terugkoppeling plaats, om te zien of de hulp ook echt werkt. Als regisseur van de keten zet de gemeente zich in voor de coördinatie van zorg, informatie en organisatie. "Belangrijk element is ook dat de lokale bestuurder structureel wordt geïnformeerd. Dat betekent dat je als wethouder jeugdzaken ook werkelijk kunt ingrijpen als dat nodig is. Het afgelopen halfjaar is in Alphen gebleken dat deze methode werkt," aldus Tigelaar. "Het gaat uiteindelijk om een snelle en betere hulp aan gezinnen en kinderen door kortere lijnen en betere lokale samenwerking. Dat is een gezamenlijke bestuurlijke opdracht."

Jeugdcriminaliteit

Aan het slot van het congres legde coördinator jeugd van het politiedistrict Leiden/Voorschoten Ted van der

Wethouder Gerda van den Berg (Leiden) en Ted van der Meer van politie Hollands Midden

Meer enkele probleemsituaties voor aan de Leidse wethouder Gerda van den Berg. Hij schetste daarvoor het beeld van een jongen die van kwa-

jongen uitgroeide tot meerderjarige veelpleger. "Het probleem is niet zozeer dat we dit soort jongeren niet in het vizier krijgen, maar dat de afstemming met hulpverleningsinstanties erg moeizaam verloopt. Bovendien worden we vaak geconfronteerd met ouders die niet ontvankelijk zijn voor hulp of repressie." Bij de bespreking van deze casus bleek ook weer hoe belangrijk het is vroegtijdig signalen te onderkennen en een goede samenwerking in de keten te hebben voor de aanpak van de problematiek.

Verder

De opbrengsten van de conferentie zullen worden verwerkt in de Regionale Agenda's Samenleving voor 2007 voor beide regio's. In het reguliere portefeuillehouderoverleg Sociale agenda van februari 2007 moeten de eerste voorstellen hiervoor op tafel liggen. ■

*Bestuur en medewerkers van Holland
Rijnland en de redactie van SamenGevat
wensen iedereen prettige feestdagen en een
voorspoedig en gezond 2007!*

Colofon

Holland Rijnland
waar de Randstad tot bloei komt

Regiomagazine SamenGevat is een uitgave van Holland Rijnland en verschijnt minimaal vier keer per jaar.

Adres: Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland, Schuttersveld 9, Postbus 558, 2300 AN Leiden, ☎ (071) 523 90 90, 📠 (071) 523 90 99
www.hollandrijnland.net

Redactieadres: Holland Rijnland, t.a.v. Annemarie van der Schans, e-mail: avdschans@hollandrijnland.net
☎ (071) 523 90 58, 📠 (071) 523 90 99

Verzendadministratie: secretariaat@hollandrijnland.net
of ☎ (071) 523 90 90

Redactie: Seashore Media – Cock Koelewijn, Martin van Duijn
(Eind)redactie, fotografie, vormgeving en realisatie:
Seashore Media, Katwijk ZH (www.seashore.nl)